

## แนวทางการพัฒนากลไกชุมชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน: กรณีศึกษาตำบลหนองกุงแก้ว อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

### The Guideline of Community Mechanism for Children and Youth Development: A Case Study of Nongkrungkheaw Sub-District, Sriboonruang District, Nongbualamphu Province

ภาสกร บัวศรี<sup>1</sup> เกรียงศักดิ์ สร้อยสุวรรณ<sup>2</sup> อี๊ด โนนกระยอม<sup>3</sup>  
Email: Nbuasri04@gmail.com, Chokphochai@hotmail.com

#### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและบทบาทเยาวชนเด็กและเยาวชน ตำบลหนองกุงแก้ว 2) ศึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนา กลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง คือ 1) ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ตัวแทน หน่วยงานในท้องถิ่น จำนวน 45 คน และ 2) เด็กและเยาวชนจำนวน 65 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3) ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 4) ประเด็นการสนทนากลุ่ม ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในด้านวิธีการและด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. สถานการณ์ปัญหาของเยาวชนเด็กและเยาวชน ตำบลหนองกุงแก้ว ประกอบด้วย 1) ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชน 2) ปัญหาการลักทรัพย์ 3) ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศและการท้องก่อนวัยอันควร 4) ปัญหาการทำลายทรัพย์สินสาธารณะ และ 5) ปัญหาการขับรถซิ่ง ส่วนผลการศึกษาบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน พบว่าในระยะหลังเด็กและเยาวชนจะมีพื้นที่ในการทำ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์น้อยลง

2. ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงแก้ว 3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 4) โรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา 5) วัดและพระสงฆ์ 6) ผู้ปกครอง และ 7) ผู้นำเยาวชน

3. แนวทางการพัฒนากลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว พบว่า เป็นแนวทางการพัฒนา กลไกชุมชนแบบมีส่วนร่วม ที่ให้คนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกภาคส่วนมาร่วมมือกันทำงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ บนฐานคิดการให้พื้นที่การแสดงออกเชิงสร้างสรรค์สำหรับเด็กเยาวชน

**คำสำคัญ:** กลไกชุมชน เด็กและเยาวชน

#### Abstract

The purposes of this Participatory Action Research were: 1) to study the situation, problems and roles of children and youth in Nong Kung Kaew Sub-district 2) to analyze the roles of people related to child and youth development in Nong Kung Kaew Sub-district, 3) to study guidelines for community mechanism development for child and youth development in Nong Kung Kaew Sub-district. The target groups were: 1) 45 of community leaders, parents and local agencies and, 2) 65 of children and youth. The instruments were in-depth interview schedules, focus group discussion guides, participant observation forms and workshop guides. Methodological and data triangulations were applied for data checking. Data was analyzed by content analysis.

The results were as follows:

1. Problem situations of children and youth in Nong Kung Kaew Sub-district consists of 1) problems of youth quarrels 2) burglary problems 3) problems of sexual abuse and premature pregnancy 4) public property destruction problems and 5) driving problems. As for the study of the creative role of youth found that children and youth will have less creative space

2. The roles of people related to children and youth development in Nong Kung Kaew Sub-district include: 1) Community leaders as village headmen and village committees 2) Officers and administrators of Nong

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำสาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

<sup>2</sup> อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

<sup>3</sup> อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Kung Kaew Sub-district Tambon Administration Organization 3) Tambon Health Promotion Hospital 4) Teachers and educational personnel schools 5) Monks 6) Parents and 7) Youth leaders

3. Guidelines for the development of community mechanisms for children and youth development in Nong Kung Kaew Sub-district, found that is a way to develop a participatory community mechanism. That allows people involved in the development of children and youth in all sectors, work together from the beginning to the end of the process and working on the idea of providing creative expression space for youth.

**Keywords:** community mechanisms, children and youth

### ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่กำลังเผชิญกับปัญหาหลายอย่างที่ตนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง บางครั้งอาจจะแก้ไขปัญหานั้นด้วยวิธีการผิดๆ ไม่มีกระบวนการคิด ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง ประกอบกับปัจจุบันเป็นยุคสื่อสารไร้พรมแดนซึ่งส่งผลทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่เลียนแบบสื่อจนผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ในชุมชนเกิดความไม่เข้าใจและมองว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่มีมากขึ้น นำไปสู่ปัญหาสังคมในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ

ตำบลหนองกุงแก้ว อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอศรีบุญเรือง 32 กิโลเมตร มีพื้นที่ 88,133 ไร่ ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 6,043 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 3,014 คน เพศหญิงจำนวน 3,029 คน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,717 ครัวเรือน โดยในกลุ่มประชากรดังกล่าวมีเด็กและเยาวชนเพศชาย 507 คน เพศหญิง 555 คน รวม 1,062 คน (นงลักษณ์ โกมพิทพงษ์ และคณะ, 2560) เดิมตำบลหนองกุงแก้วเป็นพื้นที่ที่เคยมีกลุ่มเยาวชนที่เข้มแข็งและมีบทบาทในการร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แต่ในระยะหลังการกิจกรรมพัฒนาต่างๆ เด็กและเยาวชนไม่มีค้อยบทบาทหรือไม่มีส่วนร่วมกับชุมชนเลย เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงไปสร้างพื้นที่ใหม่ของกลุ่มตนเองซึ่งผู้ใหญ่มองว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การจับกลุ่มดื่มสุรา การขบถชิง หรือการทะเลาะวิวาทในงานบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจากการเริ่มหารือกันทางผู้นำในพื้นที่พบว่า การพัฒนาที่ผ่านมาไม่มีพื้นที่สำหรับการแสดงออกที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน จึงเป็นบ่อเกิดแห่งปัจจัยเสี่ยงของตัวเด็กและเยาวชนเอง สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เยาวชนไม่มีพื้นที่แสดงออกที่สร้างสรรค์มาจากการที่ผู้ใหญ่ในชุมชน คือ ผู้ปกครอง ผู้นำ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ให้ความสำคัญ ไม่สนับสนุนส่งเสริมเท่าที่ควร การสร้างพื้นที่ให้เด็กมีกลุ่มองค์กรที่ทำงานต่อเนื่องจะช่วยสนับสนุนให้เยาวชนแสดงออกที่สร้างสรรค์และนำไปสู่การพัฒนาและการลดปัจจัยเสี่ยงของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ การทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาของตำบลหนองกุงแก้วเป็นไปในแบบต่างคนต่างทำ จึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

จากการจัดประชุมผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง เยาวชนและผู้เกี่ยวข้องในตำบลหนองกุงแก้ว พบว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาเป็นแบบต่างคนต่างทำและไม่มีความต่อเนื่อง เป็นสาเหตุสำคัญในการทำให้สถานการณ์ปัญหาในกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า สาเหตุสำคัญของการพัฒนาไม่ต่อเนื่องเกิดจากการขาดกลุ่มหรือองค์กรของเยาวชนและการขาดการพัฒนากลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ทำให้การทำงานด้านเด็กและเยาวชนไม่มีความต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับบทวิเคราะห์ของนโยบายสาธารณะเพื่อบูรณาการกลไกคุ้มครองเด็กเยาวชนและครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยงของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 7 ที่วิเคราะห์ว่า ปัญหาการทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา เกิดจากกลไกการทำงานของภาครัฐซึ่งเป็นการดำเนินงานแนวตั้งขาดการบูรณาการงานกัน ต่างคนต่างทำและคนทำงานไม่มีความต่อเนื่อง ประกอบกับการทำงานในแนวราบ คือ “กลไกชุมชน” ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชน กลุ่มเยาวชน โรงเรียน วัด และหน่วยงานท้องถิ่นก็ต่างคนต่างทำและละเลยในบทบาทหน้าที่ตนเอง ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้ปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม สถานการณ์ปัญหาในกลุ่มเด็กและเยาวชนจึงมีความรุนแรงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2558)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในตำบลหนองกุงแก้ว อาทิ ผู้นำชุมชนครอบครัว โรงเรียน วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการวิจัยแนวทางในการพัฒนากลไกชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนขึ้น เพื่อค้นหาแนวทางและวิธีการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้มีความต่อเนื่อง

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาและบทบาทเยาวชนเด็กและเยาวชน ตำบลหนองกุงแก้ว อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาของตำบลหนองงูแก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองงูแก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการค้นหาปัญหา ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและนักวิจัยภายนอก โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพหลากหลายวิธี ในการขับเคลื่อนการพัฒนาได้เน้น การสร้างการเรียนรู้ของชุมชนไปพร้อมกัน ดังมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลไกชุมชน ตำบลหนองงูแก ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน 13 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 13 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) 13 คน ผู้ปกครองเด็ก 13 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 คน ครู 3 คน เยาวชน 5 คน และองค์กรพัฒนาเอกชน 1 คน รวม 45 คน 2) กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม คือ เยาวชนอายุ 13- 25 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลหนองงูแก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 13 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน จำนวน 65 คน

2. พื้นที่วิจัย ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ตำบลหนองงูแก 13 หมู่บ้าน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

3. เครื่องมือการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือวิจัยได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการเก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหา และบทบาทเด็กและเยาวชน 2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลบทบาทผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและเยาวชน 3) ประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการใช้ในการประชุมค้นหาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน และ 4) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้ในช่วง การทดลองปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชน

4. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในด้านวิธีการและด้าน ข้อมูล ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยนำข้อค้นพบจากพื้นที่มารวบรวมเป็นหมวดหมู่แบ่งตามประเภทข้อมูลอย่างมีระบบ ก่อนนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์โดยอุปนัย (Inductive analysis) นำเสนอด้วยการพรรณนา วิเคราะห์ (Descriptive analysis)

5. ขั้นตอนและวิธีการวิจัย ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ มีขั้นตอนวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระยะเตรียมการ ดำเนินการดังนี้ 1) ประชุมผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น ผู้ปกครอง หน่วยงานในท้องถิ่น และเยาวชนในตำบลหนองงูแก เพื่อค้นหาที่วิจัยและพัฒนาเตรียมความพร้อมของทีม 2) ประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนา เครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ระยะการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาและบทบาทเยาวชนเด็กและ เยาวชน ตำบลหนองงูแก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2) ศึกษาบทบาทหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ตำบลหนองงูแกที่ผ่านมา 3) วิเคราะห์และยกร่างแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองงูแก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ขั้นตอนที่ 3 ระยะการปฏิบัติการ เป็นการทดลองปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยกิจกรรมแบ่งออกเป็น 3 ชุดกิจกรรมที่ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องดังนี้ 1) ประชุมจัดตั้งกลไกชุมชน 2) ประชุมกลไกเพื่อวางแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชน 3) จัดกิจกรรม พัฒนาเด็กและเยาวชนโดยมีกิจกรรมย่อย คือ (1) กิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำและการจัดตั้งกลุ่มองค์กรเด็กและเยาวชน (2) ส่งเสริมบทบาทเยาวชนในการพัฒนาชุมชน โดยให้เยาวชนกำหนดโครงการขนาดเล็กในการพัฒนาชุมชนตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 ระยะสรุปและประเมินผล นำแนวทางพัฒนาการทำงานกลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนอง งูแก อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ในขั้นตอนที่ 3 มาจัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลกับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด

## ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและบทบาทเยาวชนเด็กและเยาวชน ตำบลหนองกุงแก้ว อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จากการสัมภาษณ์เยาวชน ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน 13 หมู่บ้าน ได้ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

### 1.1 สถานการณ์ปัญหาและบทบาทเยาวชนเด็กและเยาวชน ตำบลหนองกุงแก้ว

1.1.1 ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว พบว่า ในเดือนสิงหาคม 2559 – มีนาคม 2560 เกิดเรื่องการทะเลาะวิวาทในตำบลหนองกุงแก้ว จำนวน 25 ครั้ง สาเหตุหลักมาจาก 1) การดื่มสุรา 2) การหึงหวงทางคู่สาว 3) การผูกใจเจ็บที่เคยเป็นฝ่ายถูกรุ้ทำในครั้งก่อนและผูกใจเจ็บแทนเพื่อน การยุยงส่งเสริมจากคนรอบข้าง 5) การกระทบกระทั่งในเกมกีฬา 6) การเลียนแบบอย่างรุ่นพี่ 7) การทำตัวเป็นเจ้าของถิ่นซึ่งในบางกรณีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นมาจากการที่มีกลุ่มเยาวชนต่างถิ่นเข้ามาในชุมชน เพียงเพราะว่าเป็นคนจากต่างถิ่นเจ้าถิ่นจึงเข้าไปหาเรื่องทะเลาะวิวาท

1.1.2 ปัญหาการลักทรัพย์ของเยาวชนในตำบลหนองกุงแก้ว พบว่า มีกรณีปัญหาการลักทรัพย์ที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำจำนวน 9 ครั้ง โดยมีสาเหตุมาจาก 1) เป็นผู้ติดสิ่งเสพติดชนิดยาบ้า กลุ่มนี้จะลักทรัพย์ที่มีมูลค่าพอที่จะนำไปขายหรือจำหน่ายได้เพื่อนำไปซื้อยาบ้า 2) การจับกลุ่มดื่มสุรา กลุ่มนี้จะลักทรัพย์ประเภทสัตว์เลี้ยง เช่น เป็ด ไก่ ห่าน หมู เพื่อนำไปประกอบอาหารหรือกับแก้ม 3) กลุ่มผู้ติดเกม กลุ่มนี้จะลักเล็กขโมยน้อยแค่ให้ได้ของที่จะนำไปขายพอจะจ่ายค่าเล่นเกม 4) กลุ่มอื่นๆ เช่น ครอบครัวไม่สมบูรณ์ ขาดความอบอุ่นในครอบครัว กลุ่มนี้เป็นกรลักเล็กขโมยน้อยแบบตามโอกาส เช่น เจ้าของบ้านไม่อยู่ ไปต่างจังหวัด ไปต่างถิ่นหรือลักขโมยสิ่งของตัวเองไม่มี เช่น โทรศัพท์ โน้ตบุ๊ก หรือของใช้ในครัวเรือน

1.1.3 ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศและการท้องก่อนวัยอันควร เกิดกรณีการท้องก่อนวัยอันควรจำนวน 6 กรณีเกิดขึ้นกับเยาวชนในช่วงอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปและส่วนมากจะเกิดกับเด็กที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก 1) การขาดความอบอุ่นจากครอบครัว การหย่าร้างแยกทางของพ่อแม่ 2) การหมกมุ่นอยู่กับตนเองการใช้เวลากับสื่อออนไลน์ต่างๆ 3) การขาดความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องเพศศึกษา 4) การมีค่านิยมตามเยาวชนรุ่นพี่ เช่น การอยู่กินก่อนแต่งงานอย่างเปิดเผย 5) ค่านิยมการมีคู่วัยเรียน

1.1.4 ปัญหาการทำลายทรัพย์สินสาธารณะ ในตำบลหนองกุงแก้วมีกรณีทำลายทรัพย์สินสาธารณะจำนวน 2 ครั้ง ส่วนมากเกิดจาก 1) เมาสุรา 2) ครอบครัวแตกแยก 3) การยั่วแหย่จากเพื่อน 4) การกระทำเพื่อลักทรัพย์ เนื่องจากในพื้นที่ตำบลมีบริเวณกว้างจึงเกิดกรณีการทำลายทรัพย์สินสาธารณะ เช่น สนามกีฬา ตาข่ายตะกร้อ ตาข่ายวอลเลย์บอล ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ป้ายจราจร สัญญาณไฟจราจรซึ่งมีแผงโซล่าเซลล์และแบตเตอรี่มักจะถูกทำลายและขโมยไปด้วย ทรัพย์สินในสถานที่ราชการ โรงเรียน เป็นต้น

1.1.5 ปัญหาการขับรถซิ่ง แต่งรถเสียงดัง เกิดปัญหาบ่อยครั้งและมีการจับกุมจำนวน 1 ครั้ง เกิดจากการที่กลุ่มเยาวชนชายส่วนใหญ่ ใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางและประกอบกับตำบลหนองกุงแก้วเป็นตำบลที่อยู่ห่างไกลสถานีตำรวจ ทำให้เยาวชนที่แต่งรถซิ่ง แต่งรถเสียงดัง ไม่มีความเกรงกลัวและยังขับรถที่มีเสียงดังเป็นที่รำคาญ และหวาดกลัวของผู้ใช้รถใช้ถนน ก่อให้เกิดอุบัติเหตุในชุมชน ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจาก 1) เลียนแบบจากรุ่นพี่และเพื่อน 2) การตั้งกลุ่มเพื่อแข่งขัน 3) การดื่มสุรา 4) การเรียกร้องความสนใจ

### 1.2 บทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว

จากการศึกษาพบว่า บทบาทด้านสร้างสรรค์ของเยาวชนตำบลหนองกุงแก้วจากอดีตส่วนใหญ่มักถูกปิดกั้นจากผู้ใหญ่ในชุมชน เนื่องจากขาดความเชื่อมั่นและเชื่อถือในตัวเยาวชน ทำให้การแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนถูกจำกัดในวงที่แคบและทำให้เยาวชนไม่กล้าแสดงออก จากการศึกษาพบบทบาทเชิงสร้างสรรค์ที่พบที่ผ่านมามีดังนี้ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมบุญผ้าป่าสามัคคี เยาวชนจะมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ โต๊ะ เต็นท์ และร่วมในการพ้อนรำต้อนรับขบวนผ้าป่าและแห่ผ้าป่ารอบหมู่บ้าน 2) การเข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์ เยาวชนจะมีส่วนร่วมในการจัดสถานที่ในกิจกรรมวันสงกรานต์ที่มีการจัดทำที่ทรงน้ำพระ ขนทรายเข้าวัดและมีส่วนร่วมในการแห่ดอกไม้รอบหมู่บ้าน 3) การเข้าร่วมงานบุญมหาชาติ เยาวชนจะมีส่วนร่วมในการทำบุญตักบาตรและการแห่แผ่นผ้ามหาชาติขาดรอบหมู่บ้าน 4) การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟ เยาวชนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยเฉพาะการพ้อนรำส่วนใหญ่เยาวชนหญิงจะได้เข้าร่วมพ้อนรำในขบวนแห่บั้งไฟ และต้องเข้าร่วมฝึกซ้อมก่อนเป็นเวลา อย่างน้อย 10 วัน 5) การเข้าร่วมกิจกรรมทอดเทียน เยาวชนจะมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ หาดัก หาดนอไม้จากป่าชุมชน ขอรับบริจาคเงิน ข้าวสารอาหารแห้ง มะละกอ จากคนในชุมชน การเตรียมครัวประกอบอาหาร การขับร้อง สรภัญญะ การร่วมแข่งขัน ซึ่งกิจกรรมทอดเทียนนี้ 6) การเข้าร่วมประเพณีลอยกระทง ในกิจกรรมลอยกระทงเยาวชนจะมีส่วนร่วมจัดสถานที่วางย้อยยุค ทำกระทงใบตองเพื่อจำหน่ายทำกระทงช่วยหมู่บ้านเพื่อเข้าร่วมประกวด เข้าร่วมประกวดนางนพมาศ ร่วมเล่นดนตรีในเวทีวางย้อยยุค 7) กิจกรรมกีฬาส่งเสริมสุขภาพตำบล เยาวชนก็จะมีส่วนร่วมในการฝึกซ้อมกีฬาและเข้าร่วมแข่งขัน

## 2. การวิเคราะห์บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในตำบลหนองแก้ว

ในหัวข้อนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ตัวแทนหน่วยงานในท้องถิ่น และผู้นำเยาวชนจำนวน 50 คน เพื่อศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นองค์ประกอบของกลไกชุมชน มีผลการศึกษาดังนี้

2.1 กลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทเด่น คือ ผู้นำจะเป็นผู้กำหนดทิศทางในการปกครองชุมชน ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งตามหลักการของกฎหมาย มีบทบาทในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน การกำหนดกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ของชุมชน หน้าที่ในการให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับคนในชุมชน ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนในกรณีเกิดการกระทำผิดขึ้นในชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนผู้นำชุมชนมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรม หากกิจกรรมใดที่ผู้นำชุมชนกำหนดให้เยาวชนเข้ามามี ส่วนร่วมมากก็จะเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นและแสดงออกได้มาก แต่ในปัจจุบันกิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากเยาวชนเท่าที่ควร ส่วนจุดอ่อนของผู้นำชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา พบว่า กำหนดนโยบายหรือกิจกรรมของเยาวชนไม่สอดคล้องต่อความต้องการที่แท้จริงของเยาวชน ยังไม่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกตามความต้องการอย่างเต็มที่ เพราะยังไม่เชื่อมั่นว่าเยาวชนจะทำการกิจกรรมร่วมกับผู้ใหญ่ได้ และมองว่างานในชุมชนเป็นงานของผู้ใหญ่เด็กก็ทำส่วนของเด็ก ทำให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนน้อย

2.2 กลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแก้ว กลุ่มนี้มีจุดเด่นในการพัฒนาเยาวชนคือ จะมีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการบริหารงบประมาณของตำบลหนองแก้ว และงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของเยาวชน เช่น การสนับสนุนงบประมาณส่งเสริมด้านกีฬา นันทนาการ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเยาวชน ส่งเสริมกิจกรรมอบรมค่ายเยาวชนต่างๆ ส่วนจุดอ่อนที่พบ คือ การจัดทำโครงการหรือกิจกรรมให้กับเยาวชน โดยเยาวชนไม่ได้มีบทบาทในการคิดและกำหนดกิจกรรมของตนเอง เป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามที่ถูกกำหนดให้เท่านั้น

2.3 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ (รพ.สต.) มีจุดเด่นคือ ในพื้นที่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 3 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแก้ว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลผาสุก และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนสมบูรณ์ ที่มีนโยบายในการดูแลด้านสุขภาพของเยาวชน มีการรณรงค์ด้านสุขภาพ เช่น การป้องกันการท้องก่อนวัยอันควร การป้องกันยาเสพติด การป้องกัน โรคระบาด การส่งเสริมการกีฬาและการออกกำลังกาย แต่มีจุดอ่อน คือ การดำเนินการที่ผ่านมาระบบสุขภาพตำบล ยังขาดนโยบายเชิงรุกที่จะเข้ามาป้องกันปัญหาเยาวชนอย่างแท้จริง เช่น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาท้องก่อนวัยอันควร เพราะการแก้ปัญหาเยาวชนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนั้นจะแก้ปัญหาที่ปลายเหตุทำให้การแก้ปัญหาไม่ยั่งยืน

2.4 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีจุดแข็ง คือ เป็นทีมงานที่มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนและเยาวชน ในการให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัย เช่น การดูแลสุขภาพ การป้องกันการท้องก่อนวัยอันควร การป้องกันยาเสพติด การให้ความรู้เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ อีกทั้ง อสม. ยังเป็นคนในชุมชนย่อมเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นชัดเจน และเข้าถึงทุกกลุ่มในชุมชน ส่วนจุดอ่อนที่พบ คือ อาสาสมัครไม่สามารถทำงานเกี่ยวกับเยาวชนได้อย่างเต็มที่ เพราะมีภาระงานในชุมชนหลายด้าน และ อสม.ก็ทำงานร่วมกับเยาวชนน้อย เพราะมองว่างานที่ อสม.ทำคืองานของผู้ใหญ่ เกิดช่องว่างระหว่างวัย ประกอบกับเยาวชนเองก็ไม่เชื่อมั่นในตัว อสม. เพราะยังไม่เคยทำงานร่วมกันจริงจัง

2.5 โรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นหน่วยงานในชุมชนที่ให้ความรู้ แก่เยาวชนและให้คำปรึกษาทุกด้านแก่เยาวชน เป็นผู้ที่บทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและอนาคตของเด็กและเยาวชน และยังเป็นผู้ที่เยาวชนให้ความเคารพนับถือ ปัจจุบันนอกจากครูจะให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนแล้วยังมีการออกเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเพื่อรับฟังปัญหาของเยาวชนวัยเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในอนาคตต่อไป จุดเด่นที่พบคือ โรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถให้ความรู้และชี้แนะแนวทางในการใช้ชีวิตประจำวันแก่เด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี เป็นองค์กรที่ให้ความรู้พื้นฐานที่เด็กและเยาวชนทุกคนต้องผ่านเพื่อรับการศึกษา ส่วนจุดอ่อนพบว่า จำนวนบุคลากรบางโรงเรียนไม่เพียงพอต่อผู้เรียนและในบุคลากรเองสามารถทำหน้าที่ได้เพียงในสถานศึกษาเท่านั้น ทำให้บางครั้งไม่สามารถรับรู้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนภายนอกสถานศึกษาได้

2.6 วัดและพระสงฆ์ มีบทบาทเด่น คือ ในตำบลมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน และยังเป็นที่สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทในการอบรมเยาวชน อบรมผู้ปกครองของเยาวชน ปัจจุบันในตำบลหนองแก้วยังมีวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัดศิลาอาสน์บ้านโนนสะอาดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด วัดป่าวุดธารามที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมตำบลหนองแก้ว วัดป่าผาสามยอดผาสุการาม หรือวัดน้ำทิพย์ที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมอีกแห่งที่ประชาชนตำบลหนองแก้ว และประชาชนจากแหล่งอื่นมาปฏิบัติธรรม และมีจุดอ่อนคือ การให้ความรู้มีขอบเขตอยู่ในวัดและมักมีรูปแบบยังไม่ทันสมัย ไม่ค่อยมีการนิมนต์พระให้ความรู้หรือทำกิจกรรมกับชุมชนภายนอกวัดมากนัก ทำให้เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่

ชอบเข้าวัดปฏิบัติธรรม เพราะกิจกรรมให้ความรู้ในวัดไม่น่าสนใจ และมีสิ่งที่น่าสนใจมากกว่าเข้าวัด เช่น อินเทอร์เน็ต เล่นกีฬา เล่นเกม โทรศัพท์ ติดเพื่อน เป็นต้น

2.7 ประชาชนชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชน มีจุดเด่น คือ เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน มีบทบาทต่อประชาชนและเยาวชน ในการส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การจักสาน ไม้ไผ่เป็น ตะกร้า กระติบข้าว หวดนึ่งข้าว สุ่มไก่ เครื่องมือหาปลาต่างๆ การทอเสื่อจากต้นกก การทอผ้า การถักแหหาปลา และภูมิปัญญาด้านการเกษตรต่างๆ ในตำบลหนองกุ้งแก้วทุกชุมชนจะมีประชาชน ชาวบ้านผู้ให้ความรู้ แต่เยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในการสานต่อภูมิปัญญาชาวบ้านเท่าที่ควร จุดอ่อน คือ ปัจจุบันมีค่านิยม ในการใช้เงินในการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่น่าสนใจมากกว่าสิ่งที่ผลิตได้เอง จนทำให้ความรู้จากปราชญ์ชุมชนลบลือเลือนหายไปตามอายุขัยของปราชญ์ชุมชนผู้นั้น และเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ชอบการเรียนรู้อาชีพในชุมชน

2.8 ผู้ปกครองเยาวชน เป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองจะเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการ กำหนดความเป็นอยู่ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตของเยาวชน แต่มีจุดอ่อน คือ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ในตำบลหนองกุ้งแก้วประกอบอาชีพ เกษตรกรรม จะต้องไปทำงานแต่เช้าและกลับบ้านในเวลาเย็น ประกอบกับเป็นช่วงที่เด็กและเยาวชนไปโรงเรียน และผู้ปกครอง บางส่วนต้องไปทำงานยังต่างถิ่นและฝากให้ปู่ย่าตายายหรือเครือญาติเป็นผู้เลี้ยงดูเด็กและเยาวชนแทน บางครอบครัวผู้ปกครอง เยาวชนอาจมีการหย่าร้าง หรือถึงแก่กรรม ทำให้เด็กและเยาวชนต้องขาดความอบอุ่นและขาดผู้เลี้ยงดูที่ดี บางครอบครัวมีฐานะที่ ยากจนทำให้เยาวชนบางคนขาดโอกาสในการศึกษาต่อ

2.9 เด็กและเยาวชน ถือเป็นกลไกชุมชนที่สำคัญที่สุดในฐานะที่เป็นเยาวชนเอง เด็กและเยาวชนจะมีพฤติกรรมที่ หลากหลายขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างรวมกัน และการแสดงออกที่ส่งผลต่อภาพรวมของชุมชน มีจุดเด่นคือ เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจในเทคโนโลยีได้เร็วกว่าผู้ใหญ่ ทำให้ได้รับรู้เรื่องราวข่าวสารที่หลากหลายมีความคล่องตัวในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้ดี เนื่องจากไม่มีภาระครอบครัวมากเท่าผู้ใหญ่ จุดอ่อนคือ เด็กและเยาวชนมีความอ่อนไหวต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้ง่าย ขาดประสบการณ์ แต่มีความคิดในส่วนตัวเอง และพยายามแก้ไขปัญหามากๆ ด้วยตัวเอง และที่ปรึกษาที่เข้าใจกันมาก คือเพื่อน ทำให้ในบางครั้งเกิดการ แก้ไขปัญหาที่ผิดแปลกจากผู้ใหญ่

2.10 องค์กรและมูลนิธิฯ เช่น ศุภนิมิตแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ก็จะมีบทบาทเข้ามา เป็นส่วนหนึ่งของกลไกชุมชนในบางครั้ง เช่น การจัดค่ายอบรมและพัฒนาเยาวชน การส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น จุดแข็งที่พบคือ องค์กร ภายนอก มีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนที่หลากหลายทั้งด้านงบประมาณและความรู้ จุดอ่อนคือ องค์กรต่างๆ ที่เข้ามา ส่งเสริมกิจกรรมให้เยาวชนนั้นไม่มีความต่อเนื่อง เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำแล้วจบเลยไม่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับองค์กรอื่นใน ตำบล

### 3. แนวทางการพัฒนากลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุ้งแก้ว

ในขั้นตอนการพัฒนาหลักชุมชน พัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุ้งแก้ว ทางทีมวิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาในข้อ ที่ 1 และ 2 นำมาจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนจำนวน 45 คน ประกอบด้วย กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์กร บริหารส่วนตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน ตัวแทนวัด ผู้ปกครองและตัวแทนเยาวชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดแนวทางสร้างและพัฒนาหลักชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีรายละเอียดแนวทางดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดในการพัฒนาหลักชุมชน ที่ประชุมสรุปได้สรุป แนวคิดหลักในการพัฒนาหลักชุมชนคือ “แนวคิดการพัฒนา และการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม” โดยการเชื่อมประสานคนที่เกี่ยวข้องมาร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทิศนคติ และ แนวทางทำงานร่วมกันบ่อยๆ โดยเชื่อว่าการพูดคุยกันบ่อยๆ จะทำให้เกิดแนวคิด แนวทาง ในการพัฒนา ไปทิศทางเดียวกันและเกิด ความร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่นได้ดี สำหรับแนวคิดในการพัฒนาเยาวชน ทางเวทีประชุมได้ข้อสรุปว่า จะเน้นการส่งเสริมบทบาท เยาวชนให้มีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการพัฒนาในชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยใช้แนวคิด “การให้พื้นที่การแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ สำหรับเยาวชน” โดยมีกลไกชุมชนเป็นผู้สนับสนุนให้เยาวชนมีพื้นที่สร้างสรรค์ในการฝึกการคิด การวางแผน การทำกิจกรรมและการ สรุบทบทเรียนการทำงานร่วมกันเป็นทีม



ภาพประกอบที่ 1 การประชุมภาคีกลไกชุมชนตำบลหนองกุงแก้ว  
 ภาพถ่ายโดย ศักรินทร์ ชาเสณ (10 กันยายน 2560)

3.2 แนวทางการจัดตั้งกลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนหนองกุงแก้ว จากแลกเปลี่ยนทิศทางการทำงานและร่วมกันจัดตั้งกลไกอย่างเป็นทางการ สรุปได้ว่า เป็นการจัดตั้งกลไกที่ตั้งขึ้นจากการมีส่วนร่วมของภาคีชุมชนทุกภาคส่วน มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนโดยมีแนวคิดที่ว่า ถ้าผู้ใหญ่ในชุมชนมีเครือข่ายหรือกลไกในการช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมของเยาวชนได้ จะทำให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำและทำกิจกรรมออกมาได้ดี และองค์ประกอบของกลไกชุมชนประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ผู้ปกครอง ตัวแทนโรงเรียน วัดและตัวแทนเยาวชน โดยกำหนดให้มีการกำหนดโครงสร้างการทำงาน และมีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปี 4 ครั้งเพื่อวางแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกัน

3.3 การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว เพื่อให้เยาวชนได้มีกลุ่มองค์กรของตนเองในการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้น โดยมีการคัดเลือกตัวแทนเยาวชนแต่ละหมู่บ้านเพื่อมาเป็นแกนนำหลักในการประสานงานในระดับตำบลร่วมกับผู้ใหญ่ในกลไกชุมชน จากนั้นให้เยาวชนที่เข้าร่วมกันคัดเลือกประธานเยาวชนตำบล และคณะกรรมการ และจัดตั้งกลุ่มการสื่อสารออนไลน์ เช่นกลุ่มไลน์เยาวชน เป็นต้น รวมถึงการชี้แจงบทบาทที่จะต้องทำร่วมกันกับผู้ใหญ่ให้ชัดเจน

#### 3.4 การทดลองปฏิบัติการพัฒนากลไกชุมชนและกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ภายหลังจากได้แนวทางการพัฒนากลไกชุมชนและกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้มีการดำเนินการพัฒนากลไกชุมชนและกิจกรรมการสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน ดังมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 การจัดตั้งกลไกชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้มีการประชุมคัดเลือกตัวแทนจากชุมชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยอย่างต่อเนื่องมาเป็นกรรมการกลไกของชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ผู้ปกครอง โรงเรียน วัดและตัวแทนเยาวชน และที่ประชุมได้เลือก นายโมริย์ ศรีไพร กำนันตำบลหนองกุงแก้ว เป็นประธาน และนายณรงค์ ภารสุวรรณ เป็นเลขานุการ โดยกลไกชุมชนจะมีการประชุมสามัญทุก 3 เดือน และมีการประชุมวิสามัญตามความจำเป็นเร่งด่วนของงาน โดยกิจกรรมแรกที่กลไกจะดำเนินการร่วมกัน คือ การสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนผ่านกิจกรรมค่ายและกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

3.4.2 การทดลองพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อการเสริมสร้างความสามัคคีและความกล้าแสดงออกของเยาวชน ภายหลังจากมีกลุ่มเยาวชนตำบลแล้วทางกลไกชุมชนหนองกุงแก้วได้ออกแบบให้มีกิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้พัฒนาศักยภาพด้านการคิดและเขียนโครงการจิตอาสาระดับหมู่บ้านนำเสนอต่อคณะกรรมการกลไกชุมชน ซึ่งโครงการแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเป็นที่เลี้ยง เมื่อได้โครงการแล้วทางคณะกรรมการกลไกชุมชนได้ออกแบบให้เยาวชนนำเสนอโครงการต่อคณะกรรมการเพื่อฝึกทักษะการนำเสนอ จากนั้นได้อนุมัติงบประมาณก้อนเล็กๆ ให้เยาวชนไปดำเนินโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นการทดลองพัฒนาศักยภาพเยาวชนโดยทีมกลไกชุมชนเป็นเพียงทีมที่เลี้ยงให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ซึ่งรูปแบบของการทำกิจกรรมในลักษณะโครงการจะมีเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมเองทั้งหมด โดยเปลี่ยนบทบาทผู้ใหญ่หรือกลไกชุมชนเป็นเพียงผู้คอยสนับสนุนและชื่นชมผลงานความสำเร็จของเยาวชนเท่านั้น รายละเอียดกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนโดยกลไกชุมชนดังนี้



ภาพประกอบที่ 2 กิจกรรมค่ายพัฒนาเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว  
 ภาพถ่ายโดย ศักรินทร์ ซาเสน (15 พฤศจิกายน 2560)

1) ค่ายพัฒนาศักยภาพเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว จัดขึ้นในวันที่ 9 – 10 กรกฎาคม 2560 ณ ศูนย์ฝึกอบรมอาชีพชนบทหนองคาย ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เยาวชนได้สนิทสนมคุ้นเคยกัน และเยาวชนสามารถเขียนโครงการพัฒนาได้ ผลที่เกิดขึ้นคือ เยาวชนสนิทสนมกันมากขึ้น ได้เครือข่ายเยาวชนระดับตำบล และเยาวชนแต่ละหมู่บ้านได้แนวทางในการเขียนโครงการเพื่อทำกิจกรรมในชุมชน ในช่วงท้ายของการเข้าค่ายได้มีการนัดหมายเยาวชนให้จัดทำร่างโครงการแล้วมานำเสนอให้ผู้ใหญ่ในตำบลให้ข้อเสนอแนะ ในกิจกรรมนี้มีผู้เข้าร่วมเป็นเยาวชนและตัวแทนที่มีวัยจ้อยจำนวน 59 คน จาก 13 หมู่บ้าน

2) กิจกรรมเยาวชนจิตอาสาพัฒนาชุมชน ทีมกลไกชุมชนได้ให้เยาวชนแต่ละหมู่บ้านไปคิดโครงการและนำเสนอต่อเวทีกลไกชุมชนในวันที่ 17 กรกฎาคม 2560 ณ ห้องประชุมโรงเรียนกุงแก้ววิทยาคาร โครงการเยาวชนจะเป็นกิจกรรมลักษณะจิตอาสา เน้นทำง่าย ได้ความร่วมมือและเป็นกิจกรรมที่เยาวชนอยากทำ โดยเยาวชนเป็นผู้คิดและออกแบบกิจกรรมด้วยตัวเอง หลังจากนำเสนอโครงการและรับฟังข้อเสนอแนะครบทุกหมู่บ้านแล้ว คณะทำงานกลไกชุมชนได้มอบงบประมาณสนับสนุนในการทำกิจกรรมโครงการละ 1,000 บาท



ภาพประกอบที่ 3 การนำเสนอโครงการจิตอาสาของเยาวชนกับกลไกชุมชน  
 ภาพถ่ายโดย ศักรินทร์ ซาเสน (30 พฤศจิกายน 2560)

3.4.3 การนำเสนอผลงานโครงการเยาวชนในเวทีกลไกชุมชน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการเยาวชน แต่ละหมู่บ้านได้รวบรวมผลงานและภาพกิจกรรม จัดทำเป็นสื่อเพื่อนำเสนอผลงานต่อคณะกรรมการกลไกชุมชนและชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง ผลงานการนำเสนอของเยาวชนทำให้คณะกรรมการได้ชื่นชมผลงานเยาวชนทุกหมู่บ้านที่สามารถร่วมกันทำงานได้ดี และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงแก้ว ได้มีการเสนอบรรจุแผนงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเยาวชนสร้างสรรค์ให้กลุ่มเยาวชนตำบลหนองกุงแก้วได้ดำเนินกิจกรรมแบบนี้ในทุกปีๆ ละ 60,000 บาท

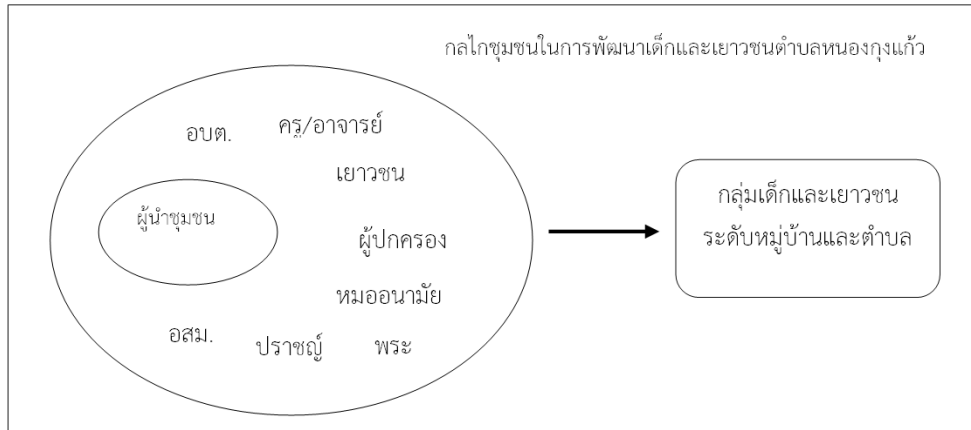


## อภิปรายผล

กลไกชุมชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว ที่ค้นพบ เป็นกลไกชุมชนระดับตำบลที่มีผู้นำชุมชนเป็นแกนหลักในการประสานงาน โดยมีกำนันผู้ใหญ่บ้านของแต่ละบ้านมาร่วมเป็นแกนหลักในการทำงาน จากนั้นก็เชื่อมประสานภาคอื่นๆ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน วัด ผู้ปกครองและตัวแทนเยาวชนในพื้นที่เข้ามาทำงานร่วมกัน “แบบมีส่วนร่วม” ของทุกฝ่ายในชุมชนนั้นๆ เพราะปัญหาในกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนมากจึงจำเป็นต้องมีกลไกที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนเข้ามาทำงานอย่างเข้าถึงเข้าใจอย่างต่อเนื่อง โดยในการทำงานของกลไกชุมชนนี้ ต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นทุกระบวนการ ร่วมรับรู้ รับฟัง ร่วมคิด ร่วมออกแบบและปฏิบัติร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของนิรมล กุลศรีสมบัติ และพรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์(2556) เรื่องกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชนประเทศญี่ปุ่น ที่เสนอว่า กลไกชุมชนก็เกิดขึ้นมาจากคนในชุมชน กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียก เป็นอย่างอื่นภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เด็กและเยาวชนก็เป็นกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในชุมชน หากมีปัจจัยเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ชุมชนก็ควรหาวิธีในการแก้ไขหรือลดปัญหานั้น การลดปัจจัยเสี่ยงในกลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้เยาวชนเติบโตอย่างมีศักยภาพ โดยการค้นหาปัจจัยเสี่ยงและหาแนวทางในการป้องกันโดยใช้กลไกชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องงานวิจัยของ สมพร ดวงคำฟู (2546) ที่ค้นพบว่า กลไกความสัมพันธ์ของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน ได้แก่ 1) กลไก หมอดู หรือป้อมบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเสมือนศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมของคณะกรรมการหมู่บ้านจึงเป็นไปในลักษณะของการแสวงหาความร่วมมือ 2) ความสัมพันธ์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีพลังในการช่วยเหลือกันทำงานกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวมกลุ่มนี้ไม่ค่อยมีเวลามากนักเพราะส่วนใหญ่เรียนหนังสือ รูปแบบความสัมพันธ์จึงเป็นไปในลักษณะของการประนีประนอมเข้าหากันหลายฝ่าย 3) มีผู้นำบางกลุ่มที่มีความตั้งใจจริงในการทำงานพัฒนา และมีความสามารถ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนให้การยอมรับการทำงานกลไกความสัมพันธ์ของชุมชน ที่เอื้อต่อการพัฒนา และแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนในปัจจุบันก่อให้เกิด 4) ความร่วมมือของชุมชน การเชื่อมประสานความร่วมมือกันดำเนินการในงานสาธารณประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนในชุมชน จนเกิดความตระหนัก และจิตสำนึกของชุมชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชน

## สรุปผลการวิจัย

การพัฒนากลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว เป็นการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้นำชุมชนคือกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนกลางสำคัญในการเชื่อมประสานหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาทำงานด้วยกัน ขั้นตอนการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย 1) การรวบรวมผู้เกี่ยวข้องเพื่อมาประชุมวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับเด็กเยาวชนและกำหนดโจทย์วิจัยร่วมกัน 2) การจัดตั้งทีมแกนหลักขับเคลื่อนงานหรือเป็นทีมวิจัยเพื่อเรียนรู้ร่วมกันในทุกขั้นตอน 3) การศึกษารวบรวมข้อมูลแบบมีส่วนร่วม 4) การจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและแนวทางการพัฒนา 5) การทดลองพัฒนาศักยภาพเยาวชนและทดลองพัฒนาการทำงานของกลไกชุมชน 6) การสรุปบทเรียน เพื่อสรุปการทำงานร่วมกันและกำหนดแผนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบสำคัญในงานวิจัยนี้ คือ กระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกการทำงานแบบแนวราบ ทำให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือจากคนทุกภาคส่วนในตำบลตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ จึงส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี นอกจากนี้ การนำแนวคิด “การให้พื้นที่การแสดงออกเชิงสร้างสรรค์สำหรับเยาวชน” มาใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทำให้ผู้ใหญ่ที่อยู่ในกลไกชุมชนมีความเข้าใจเด็กและเยาวชนมากขึ้น ลดช่องว่างระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก จึงส่งผลให้การดำเนินงานกลไกชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนประสบผลสำเร็จและมีความต่อเนื่อง



ภาพประกอบที่ 4 แสดงองค์ประกอบกลไกชุมชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว

### ข้อเสนอแนะ

#### ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลไกชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว เป็นการพัฒนากลไกชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้นำชุมชนคือกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนกลางสำคัญในการเชื่อมประสานหน่วยงานภาคีอื่นๆมาทำงานร่วมกันโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน กลไกชุมชนจะกลไกที่ทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ดีกว่ากลไกภายนอกเพราะเป็นกลไกแนวราบที่อยู่ใกล้กับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งกลไกชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่อื่นต่อไป

#### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การออกแบบให้ภาคีของกลไกชุมชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมเป็นทีมวิจัย ตั้งแต่ต้น นำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่หลากหลายรอบด้านมากขึ้น และยังเป็นพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกการทำงานผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งการประสานงานในระดับท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมกิจกรรมเยาวชน การสร้างรับรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยครั้งต่อไปที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการสร้างภาคีกลไกความร่วมมือของทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่ต้น
2. ผลจากการวิจัยได้ค้นพบ ทุนทางสังคมที่มีหลากหลายในท้องถิ่น ทั้งทุนที่เป็นองค์กรหน่วยงานในท้องถิ่น ทุนที่เป็นบุคคลที่เป็นทรัพยากร ทุนที่เป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ทุนที่เป็นวัฒนธรรมความเชื่อและทุนที่เป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยลงลึกเกี่ยวกับการวิเคราะห์ทุนทางสังคมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านอื่นๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

### เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ โกมุทพงษ์ และคณะ. (2560). รูปแบบการทำงานกลไกชุมชนเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงในกลุ่มเด็กและเยาวชนตำบลหนองกุงแก้ว อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิรมล กลศรีสมบัติ และพรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์. (2556). กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชนของประเทศญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภาสกร บัวศรีและศักรินทร์ ชาญเสน. (2560). รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งกลไกชุมชนในการป้องกันปัจจัยเสี่ยงของเด็กและเยาวชนจังหวัดหนองบัวลำภู. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิภาดา พรหมศรี. (2557). กลไกชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเฉพาะเฉพาะกรณีชุมชนหลังไปรษณีย์สำหรับเขตรอบนบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมพร ดวงคำฟู. (2546). การพัฒนากลไกพื้นฐานระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2558). เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาสุขภาพครั้งที่ 8. (เอกสารอัดสำเนา)